प्रवृत्तानिभूतानिशरीराकारेणपरिणमंतेइत्याहाकाशइति यानिखानिसआकाशःयःप्राणःसवायुः यऊष्मासोऽग्निः यल्लोहितादिस्नेहवत्तदापःयत्कठिनमस्थ्यादितत्पृथिवीत्यर्थः नैकधेतिजरायुजादिभेदेन ॥ ॥८॥ शरीरोत्पत्तिमुक्त्वाइंद्रियोत्पत्तिमाह ज्ञानेति शरीरेबुद्धिर्जाठरःप्राणश्चसर्वकर्मसंग्राहकोगणः कुतःयतोत्रइंद्रियाणिषट्कंनिःसृतं अर्थाःशब्दादयःस्वभावोर्थप्रकाशकत्वं चेतनाघटाद्याकारावृत्तिः मनःसंकल्पादिरूपंएतत्ज्ञानकार्यं वायुकार्यंतुप्राणापानौतौचव्यानादीनामप्युपलक्षणं विकारोऽशितपीतादिपाचनेनेंद्रियादीनामाप्यायनादिर्जाठरकार्यं ॥ ९ ॥ श्रवणंश्रोत्रं स्पर्शनंत्वगिंद्रियं नासाघ्राणं चित्तंपूर्वकारणंयस्यार्थगणस्यतंचित्तपूर्वंचित्तमात्रोपादानकं गताःप्राप्ताः गुणाःगुणकार्यभूताः ॥ १० ॥ विज्ञानसंयुक्ताचित्प्रतिबिंबगर्भा चेतनावृत्तिः विषयस्योपादेयत्वहेयत्वोपेक्षणीयत्वैस्त्रिविधा ॥ ११ ॥ मूर्तयःरूपाश्रयद्रव्याणि वाय्वाकाशयोरमूर्तत्वश्रुतेर्बाह्येंद्रियाग्राह्यत्वात् पंचशब्दाद्याःमूर्तिभिःसहषट्गुणाःविषयाः ज्ञानंप्रमातस्यसिद्धयेविषयकरणयोगाद्धितज्जायते ॥ १२ ॥ किंचतेषुश्रोत्रादिषु कर्मस्वर्गसाधनं विसर्गःसंन्यासोब्रह्मलोकदः संन्यासाद्ब्रह्मणःस्थानमितिस्मृतेः सर्वतत्त्वार्थनिश्चयःमोक्षहेतुः तंतत्त्वनिश्चयं परमंश्रेष्ठं शुक्रंमोक्षबीजं बुद्धिरितिअव्ययं मोक्षदत्वादव्ययमितिचाहुः महद्ब्रह्मतत्प्रदत्वात् ॥

आकाशोवायुरूष्माचस्नेहोयश्चापिपार्थिवः ॥एषपंचसमाहारःशरीरमपिनैकधा ॥८॥ ज्ञानमूष्माचवायुश्चत्रिविधःकार्यसंग्रहः ॥ इंद्रियाणींद्रियार्थाश्चस्वभावश्चेतनामनः॥ प्राणापानौविकारश्चधातवश्चात्रनिःसृताः ॥९॥श्रवणंस्पर्शनंजिव्हादृष्टिर्नासातथैवच ॥इंद्रियाणीतिपंचैतेचित्तपूर्वंगतागुणाः॥१०॥तत्रविज्ञानसंयुक्तात्रिविधाचेतनाध्रुवा ॥ सुखदुःखेतियामाहुरदुःखामसुखेतिच ॥११॥शब्दःस्पर्शश्चरूपंचरसोगंधश्चमूर्तयः ॥ एतेत्र्यामरणात्पंचषड्गुणाज्ञानसिद्धये॥ १२ ॥ तेषुकर्मविसर्गश्चसर्वतत्त्वार्थनिश्चयः॥ तमाहुःपरमंशुक्रंबुद्धिरित्यव्ययंमहत् ॥ १३ ॥ इमंगुणसमाहारमात्मभावेनपश्यतः ॥ असम्यग्दर्शनैर्दुःखमनंतंनोपशाम्यति ॥ १४ ॥ अनात्मेतिचयद्दृष्टंतेनाहंनममेत्यपि ॥ वर्ततेकिमधिष्ठानात्प्रसक्तादुःखसंततिः ॥ १५ ॥

॥ १३ ॥ इममिति अस्मिन्संघातेअनात्मनिआत्मबुद्धिरनर्थहेतुरित्यर्थः ॥ १४ ॥ एवमध्यारोपमुक्त्वापवादमाहानात्मेत्यादिना इतियद्दृष्टंतदनात्मेतिसंबंधः स्वात्मनिवृत्तिविरोधादिदंतयायद्दृष्टंअहंकारादितत् आत्मानेत्यर्थः नहिदृश्यंद्रष्टुरात्मेतियुक्तं तेनकारणेनअहमितिममेतिचनवर्तते यत्रत्राभेदेनप्रतीयेततन्मिथ्यायथाशुक्तिरजतं अहंकारदेहेंद्रियादिकंचात्मन्यभेदेनप्रतीयतेऽयमहमस्मिकाणोहंगौरोहमिति अतोमिथ्याततस्तत्संबंधिममकारास्पदंपुत्रादिकमपिमिथ्या अतोहमितिममेतिचनवर्ततइतियुक्तमुक्तं अनात्मेतिस्वनिष्ठंचनाहंनचममेत्यपीतिपाठेइतिहिइदमित्येवमाकाराप्रतीतिरैतिह्यं स्वार्थेऽव्ययः तत्रनिष्ठा परिसमाप्तिर्यस्यतद्विषयइत्यर्थः ससर्वोप्यनात्मातोहमितिनवर्ततेममेत्यपिनवर्ततइतियोजना पाठांतरंत्वनाकरं एवंसतियाप्रसक्ताप्रतीयमानादुःखसंततिःसाकिमधिष्ठाना आत्मनोसंगत्वात् अहंकारस्यचमिथ्यात्वात्रज्जूरगभीषणत्ववन्निरधिष्ठानैव यादृशोयक्षस्तादृशोबलिरितिन्यायेनाहंकारवन्मिथ्यैवेत्यर्थः ॥ १५ ॥

Digitized by Google